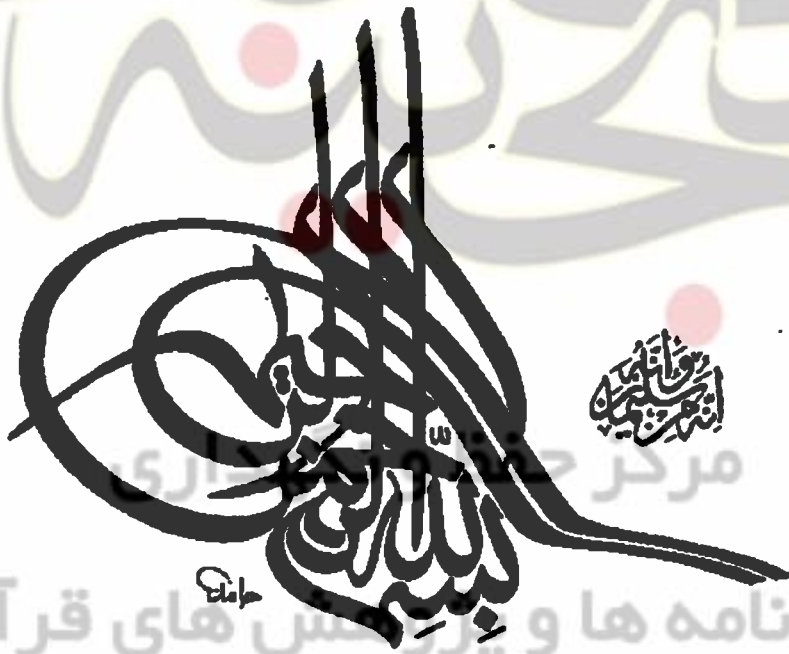

PB - 03516

پایان نامه ها و پژوهش های قرآنی

موسسه معارف اسلامی امام رضا (ع)

طبق حقوق مؤلفین کلیه حقوق این پایان نامه محفوظ و مویوط به مؤلف آن می باشد
هرگونه استفاده از مطالب منوط به کسب اجازه از مؤلف می باشد

(الف)

باسمہ تعالیٰ

صورتجلسہ ہیئت داوران (جلسہ دفاعیہ تحقیق پایانی)

مدرسہ علمیہ: حضرت زینب رضی اللہ عنہا، استان: خراسان، شهرستان: مشهد

نام طلبہ: خانمہ قیاس
عنوان تحقیق پایانی: شناخت در قرآن
کد تحقیق: ۱۵۷/۱
استاد راهنما: آقایان وحید قیسری رازر
تاریخ جلسہ دفاعیہ: ۲۴، ۱۰، ۸۳

ارزیابی نماینده شورای تحقیق پایانی مرکز

ردیف	معیارها	امتیاز حاصله
۱	امور محتوائی	۶/۸۵
۲	امور شکلی	۳/۴۵
۳	دفاع از تحقیق پایانی	۳/۲۶

ارزیابی نماینده شورای تحقیق پایانی مدرسه

ردیف	معیارها	امتیاز حاصله
۱	امور محتوائی	۸/۲۰
۲	امور شکلی	۲/۲۰
۳	دفاع از تحقیق پایانی	۳

ارزیابی استاد راهنما

ردیف	معیارها	امتیاز حاصله
۱	امور محتوائی	۹
۲	امور شکلی	۱/۷۵
۳	دفاع از تحقیق پایانی	۴

امضاء: _____
تاریخ: ۲۴/۱۰/۸۳

امضاء: _____
تاریخ: ۲۴/۱۰/۸۳

امضاء: ۲۴، ۱۰، ۸۳
تاریخ: _____
میانگین امتیازات: ۱۸/۴۱

امتیاز نهائی: ۱۸/۴۱

رئیس شورای تحقیق پایانی
مهر مدرسہ و امضاء:
تاریخ: ۲۴، ۱۰، ۸۳

۲	رعایت - تورات	۴
---	---------------	---

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

PB - 03516

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران

حوزه علمیه مدرسه حضرت زینب سلام الله علیها
شهرستان مشهد

بایان نامه سطح دو (کارشناسی)

شفاعت در قرآن

مؤسسه معارف اسلامی امام خمینی
استاد راهنما:

حجة الاسلام و المسلمین آقای امید قنبری راد

محقق:

فاطمه قیامی زارعی

پاییز ۱۳۸۳

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، توجه شماره ۸، پلاک ۱۲

تقدیم

تقدیم به زهراى مرضیه سلام الله علیها، تنها بهانه آفرینش، او
که با تمامی رنجها و ممنتها، مهریه فویش را شفاعت امت
پدرش قرار داد.

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir (ع) پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

تشکر

لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَ لَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ
از این باب که «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَفْلُوقَ لَمْ يَشْكُرِ الْفَالِقَ» بر
خود فرض می‌دانم که از استاد راهنما، حجة الاسلام
والمسلمین آقای امید قنبری راد که با راهنمایی و همکاری
بی وقفه فویش من را در امر تمقیق و تدوین این رساله یاری
رساندند. قدردانی کنم.

هم چنین از زحمات پدر و مادر و سرکار خانم قاسمی و
مسئولین محترم مدرسه علمیه حضرت زینب سلام الله
علیها به خصوص و امد پژوهش تشکر نمایم.

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

چکیده:

موضوع مورد بحث در این رساله شفاعت در قرآن است شفاعت به معنای واسطه شدن، کمک خواستن از فرد دیگر و ضمیمه شدن می‌باشد.

چرا که فرد مشفوع له به تنهایی توانایی و استحقاق دست یافتن به مطلوب را ندارد. از نیروی شفیع مدد می‌جوید تا به همراهی او بتواند از عقاب الهی رهایی یافته و یا مقام و پاداشی کسب نماید و این نیاز به شفیع امری عقلانی بوده و هر فردی در هنگام مواجهه با مسأله‌ای در مسیر هدفش به همراهی شفיעی، چشم امید دارد و شفیع به این خواهش پاسخ مثبت می‌دهد و به سبب این پاسخ، مشفوع له را از قرار گرفتن در ورطه ناامیدی می‌رهاند و او را در رسیدن به سعادت همراهی می‌کند. و مانع ایجاد تحلیلهای و برداشتهای نادرست در مورد شفاعت می‌گردد. البته این امید به شفیع نباید فرد را آن قدر گستاخ نماید که حرمت الهی را بشکند و چنان در گمراهی پیش رود که در وادی شرک پانهاده و سپس از شفیع کمک به ناحق بخواهد. پس یاری رساندن شفیع، به شرایطی بستگی دارد که مهمترین این شرایط با در نظر گرفتن آیات شفاعت عبارتند از: ایمان و اعتقاد داشتن به خداوند و عمل به اوامر الهی، معتقد بودن به ولایت و دوستی با آنها و ایجاد رابطه معنوی بین شفیع و مشفوع له و دوزی گزیدن از عواملی چون شرک، نفاق، کفر، تکذیب شفاعت و... که انسان را از شفاعت محروم می‌گرداند.

قرآن سی و یک مرتبه از واژه شفاعت و مشتقات آن نام برده. و به انواع مختلف شفاعت مانند تکوینی و تشریحی، حسنه و سیئه اشاره نموده است و شفاعت را مختص به حق تعالی دانسته که این مقام به اولیاء الهی به شرط انان و خشنودی خداوند تفویض شده است. و این لطف الهی در تربیت انسان نقش مؤثری داشته و به فرد امید داده که در همه حال رو به سوی خدا نماید و از شفیعان با حصول شرایطی کمک بخواهد تا به هدف خود برسد.

واژگان کلیدی

۱- شفاعت ۲- شفیع و شافعان ۳- مشفوع له ۴- مشفوع لیه.

آدرس: قم، بلوار شهید منطری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

فهرست مطالب

عنوان صفحه

فصل اول : کلیات

- الف - مقدمه ۱
- ب - تعریف تبیین موضوع ۲
- پ- اهمیت و ضرورت موضوع ۴
- ت - روش تحقیق ۴
- ث - سوالات اصلی و فرعی ۵
- ج - پیشینه موضوع ۵
- ح - تعریف مفاهیم کلیدی ۵

فصل دوم : تعریف لغوی واصطلاحی

- الف - شفع ۷
- ب - شفاعت در لغت ۱۰
- ج - شفاعت در اصطلاح ۱۲

فصل سوم: فواید شفاعت

- الف - مبارزه با روح یأس ۱۵
- ب - ایجاد انگیزه گذشت ۱۶
- ج - ایجاد انگیزه وساطت ۱۷

فصل چهارم : شفاعت در قرآن

- الف - دسته بندی آیات ۱۹
- ب - آیات دیگر شفاعت ۵۴

فصل پنجم : شرایط شفیع ومشفوع له

- الف - شرایط شفیع ۶۲
- ب - شرایط مشفوع له ۶۴

فصل ششم : انواع شفاعت

- الف - شفاعت تکوینی (در نظام آفرینش) ۶۷

- ب - شفاعت تشریحی ۷۰
- ج - شفاعت مثبت و منفی ۷۴
- د - شفاعت حسنه و شفاعت سیئه ۷۵

فصل هفتم: زمان شفاعت

- الف - شفاعت در دنیا ۷۸
- ب - شفاعت در برزخ ۸۱
- ج - شفاعت در قیامت ۸۲
- د - تفاوت شفاعت دنیا و آخرت ۸۲

فصل هشتم: شفیعان

- شفیعان ۸۵

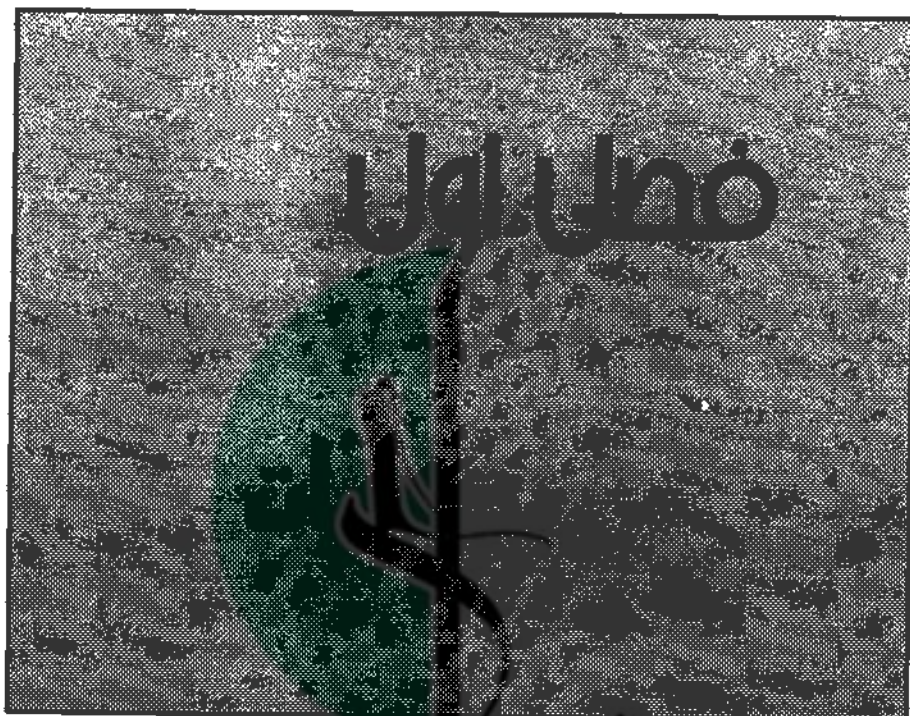
فصل نهم: عوامل محرومیت از شفاعت

- عوامل محرومیت از شفاعت ۹۳

فصل دهم: شفاعت از دیدگاه اسلام و یهود

- شفاعت از دیدگاه اسلام و یهود ۱۰۱
- الف - دیدگاه اول: شفاعت در اسلام ۱۰۱
- (۱) مذهب امامیه ۱۰۱
- (۲) دیدگاه اهل سنت ۱۰۲
- ۲-۱. دیدگاه معتزله ۱۰۲
- ۲-۲. دیدگاه وهابیت ۱۰۴
- ب - دیدگاه یهود ۱۱۰
- الف - آیا شفاعت سبب گستاخی افراد به خدا می‌گردد؟ ۱۱۳
- ب - آیا شفاعت هماننگ با عدل الهی است؟ ۱۱۴
- نتیجه ۱۱۷
- منابع ۱۱۸

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

پایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir

کلیات

الف - مقدمه

هنگامی که به آیات قرآن می‌نگریم؛ برخی از آیات را می‌یابیم؛ که سخن از مجازات‌هایی در قیامت دارد. سخن از عذاب و دوزخ و جهنم است؛ که اینها نیز اثر طبیعی اعمال انسان در طول حیاتش می‌باشد و قرآن علاوه بر اینکه به توصیف این عذابها و عقوبتها می‌پردازد. اما در کنار آن، سخن از درهای رحمتی دارد که برای نجات و رهایی انسان گشوده شده، دری به سوی اصلاح و بازگشت به سوی خدا که فرصتی برای پاک شدن از خطاها و گناهان است. یکی از این درها که روح امید را در جان انسان می‌دهد، شفاعت است؛ که نقش تربیتی مؤثری برای فرد دارد.

«قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ»^(۱)

شفاعت از ماده شفع به معنای ضمیمه شدن و واسطه شدن است که فرد به دلیل عدم توانایی، برای رسیدن به مطلوب، نیازمند به یک نیروی برتر است؛ تا استحقاق عفو و رحمت را بدست آورد.

شفاعت با عدل و حکمت الهی منطبق بوده و یکی از مباحثی است که جایگاه اصلی آن در قیامت معرفی شده ولی در روایات به شفاعت در دنیا و برزخ نیز اشاره شده است.

در کلام وحی، شفاعت را مختص ذات حق تعالی برشمرده «قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا». انبیاء، ائمه اطهار، فرشتگان و... به عنوان شفیع با شرایطی مانند اذن و خشنودی خدا و... از این مقام برخوردار می‌گردند و به سبب شفاعت آنها، فرد گناهکار از عذاب و عقاب رهایی

آدرس: قم، باوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

۱- سوره زمر (۳۹) آیه ۵۳.

یافته و فرد نیکوکار مقام و موقعیتی برتر کسب می‌نماید. قرآن برای شفاعت شونده نیز شرایطی بر شمرده از جمله: اذن حضرت حق، داشتن ایمان و عمل صالح، پیوند و ارتباط معنوی با شفیع... که با توجه به این شرایط مشمول الطاف الهی قرار می‌گیرد.

البته شفاعت امری عادی نیست که به همه افراد تعلق بگیرد چه بسا عواملی چون شرک، فسق، کفر، ظلم و ستم، تکذیب قیامت و...، سبب می‌گردد فرد بهره‌ای از شفاعت نبرد.

آیاتی که پیرامون شفاعت بحث شده به نفی و اثبات شفاعت پرداخته از یک سو. شفاعت را حق خدا دانسته و از سوی دیگر به نفی شفاعتهای باطل اشاره کرده است.

با وجودی که شفاعت یکی از مسائلی است که همه ادیان با آن معتقدند ولی به دلیل مبهم بودن آیات از جهت نوع جرم و گناه و فردی که مشمول شفاعت می‌گردد دقیقاً سخنی به میان نیامده و همین امر سبب شده که اشکالات و شبهاتی بر شفاعت وارد نمایند.

در میان کتب اعتقادی موضوع شفاعت به صورت خیلی جزئی بحث شده و به تمامی جنبه‌های آن توجه نشده است و با بررسیهای انجام شده فقط چند مورد، شفاعت را به طور مستقل مورد بررسی قرار داده‌اند.

در این رساله سعی شده که:

۱- به تفسیر تک تک آیات مربوط به شفاعت با توجه به تفاسیر معتبری چون المیزان، مجمع البیان، التبیان، نور الثقلین، کشاف و... و تفاسیر موضوعی آیت مکارم شیرازی، آیت الله جوادی آملی،

آیت الله جعفر سبحانی و... پرداخته شود.

۲- در ترجمه آیات نیز به ترجمه‌های استاد محمد مهدی فولادوند و استاد بهاء الدین خرمشاهی مراجعه شده است.

این رساله شامل ده فصل است که به طور خلاصه به آن اشاره می‌شود که فصل اول: کلیات، که به آن به تبیین و تعریف موضوع، ضرورت و اهمیت آن، سوالات مورد نظر، اهداف و فواید، بررسی سابقه و پیشینه موضوع، روش بررسی موضوع در امر تحقیق پرداخته شده است.

فصل دوم: به تعریف لغوی و اصطلاحی واژه‌هایی چون شفیع، شفیع، شفاعت با

مراجعه به کتب لغت مانند لسان العرب، معجم مقاییس اللغة، مفردات راغب، مجمع البحرین و...

فصل سوم: فواید شفاعت و اشاره به سه اثر مهم تربیتی شفاعت

فصل چهارم: دسته بندی آیاتی که فقط لفظ شفاعت آمده و آیاتی که اشاره‌ای به لفظ شفاعت نشده، اما مفسرین آنها را جزء آیات شفاعت دانسته‌اند.

فصل پنجم: شرایطی برای شفیع و مشفوع له بیان شده است.

فصل ششم: انواع شفاعت با توجه به آیات قرآن که به شفاعت تکوینی و تشریحی، مثبت و منفی، حسنه و سیئه تقسیم شده است.

فصل هفتم: زمان شفاعت که به بررسی شفاعت در دنیا و آخرت وبرزخ و تفاوت شفاعت در دنیا و آخرت پرداخته شده است.

فصل هشتم: ذکر شفیعان بر اساس آیات و روایات

فصل نهم: عواملی که سبب محرومیت افراد، از شفاعت می‌گردد بررسی شده است.

فصل دهم: دو دیدگاه اسلام (به ویژه دیدگاه فرقه‌های معتزله و وهابیت) و یهود مورد توجه قرار گرفته و هم چنین دو شبهه (شفاعت و عدل الهی و شفاعت و تشویق به گناه) نیز بررسی گردیده است.

امید است با تفکر در این آیات، راهی باشد برای پیمودن مسیر کامل و ترقی تا اینکه مشمول شفاعت ائمه اطهار علیهم السلام قرار گیریم.

ان شاء الله.

ب- تعریف و تبیین موضوع

شفاعت از ریشه شفیع گرفته شده، اهل لغت برای این واژه معانی متعددی ذکر کرده‌اند مانند جفت، زوج، پشتیبانی، پادرمیانی، کمک کردن فردی برای دیگران، ضمیمه شدن.

واژه شفاعت در محاورات عرفی عبارت است از: اینکه شخصی که دارای آبرو، مقام و موقعیتی برتر است واسطه می‌شود تا از مجازات مجرمی بگذرند یا فرد به پاداش و مقامی برسد، چرا که خود فرد به تنهایی چنین استحقاقی ندارد.

شفاعت در کلام و هی عبارت است از: یاری رساندن شفیعان در روز قیامت به اذن حق

تعالی برای افرادی که با وجود گنهکار بودن، مورد عفو و رحمت الهی قرار می‌گیرند، زیرا از کردار و عمل خویش نادم هستند ولی فرصت برای جبران آن بدست نیاورده‌اند و از طرف دیگر رابطه و پیوند خود را از نظر ایمان، اعتقاد و افکار با شفیعان قطع نکرده‌اند، و بدین صورت شایستگی بهره‌وری از الطاف خداوندی را بدست می‌آورند.

پ- اهمیت و ضرورت موضوع

یکی از مباحث اساسی در باب معاد و عدل الهی موضوع شفاعت است. در حقیقت شفاعت به مانند روزنه امیدی است که فرد از درگاه الهی ناامید نشده. البته وعده شفاعت نباید زمینه تجزّی به گناه را در فرد ایجاد نماید. بلکه باید او را از گام برداشتن در مسیر ضلالت و گمراهی باز دارد، و به رحمت الهی امیدوار باشد.

گرچه اعتقاد به شفاعت از اصول پذیرفته شده در نزد ادیان است ولی به دلیل کوتاه نظری و پندار باطل و تحلیلهای غلط برخی از افراد، شبهاتی بر این مسأله وارد شده است. که با تفکر و تتبع در آیات سعی شده به برخی از این شبهات پاسخ داده شود.

ت- روش تحقیق

در تدوین این رساله از روشهایی استفاده شده است.

۱- روش کتابخانه‌ای: که به مطالعه و تهیه فیش از کتابهای مربوطه پرداخته شد و در این راستا از کتابخانه‌های آستان قدس رضوی، دانشکده الهیات دانشگاه فردوسی استفاده شد و هم چنین به واحد مطبوعات مرکز بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس مراجعه و بهره گرفته شد.

۲- استفاده از نرم افزارهای و جامع التفاسیر برای تفسیر آیات نور ۲ برای استفاده از روایات و علاوه آن از تفاسیر دیگری چون تفسیر موضوعی آیت الله جوادی آملی، آیت الله جعفر سبحانی، آیت الله مکارم شیرازی استفاده گردید.

۳- مراجعه به واحد اینترنت آستان قدس رضوی و استفاده از سایتهای Google و

پارس: برای یافتن مقالات تازه چاپ شده. کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

ث- سوالات اصلی و فرعی

- شفاعت در کلام الهی چگونه تعریف شده است؟
- چه آثار و فوایدی برای شفاعت ذکر گردیده است؟
- آیا قرآن کریم برای شفاعت شرایطی بیان نموده است؟
- شفیع و مشفوع له چه کسانی هستند؟
- بنابر آیات قرآن چه تقسیماتی برای شفاعت آمده است؟
- جایگاه حقیقی شفاعت کجاست؟
- آیا شفاعت با عدل الهی سازگار است؟

ج- پیشینه موضوع

موضوع شفاعت از هنگام نزول قرآن بر قلب پیامبر مطرح بوده است. علماء و مفسرین شیعه و اهل سنت به این مسأله توجه زیادی نموده‌اند. تا آنجا که به دلیل مبهم بودن آیات شفاعت نظرات متعددی از سوی فرق اسلامی به خصوص و معتزله و وهابیت مطرح شد که به دلیل اهمیت موضوع نیاز به بررسی و تأمل بیشتری است.

ح- تعریف مفاهیم کلیدی

شفاعت: کمک و یاری کردن. درخواست نمودن، واسطه شدن، ضمیمه شدن...
 شفیع: فردی که به انن و اجازه خداوند از مقام شفاعت برخوردار گردیده است و واسطه بین خدا و فرد شفاعت شونده می‌شود.
 مشفوع له: فردی که به سبب شایستگی و شرایطی، برای رهایی از عذاب و مجازات یا کسب فیض و پاداش متوسل به شفیع می‌گردد.
 مشفوع لویه: فردی که شفاعت نزد او و به انن او صورت می‌گیرد که همان حضرت حق تعالی است که بندگان را مورد عفو و رحمت خویش قرار می‌دهد.

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir پایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir